MAHMUDXO‘JA BEHBUDIY – MILLATNING O‘Z TAQDIRINI ANGLASHIDA YORQIN YULDUZ VA MILLIY UYG‘ONISH DAVRINING RAMZI

Yuldosheva Feruza Yashin qizi

Osiyo Xalqaro Universiteti o’qituvchisi

yuldoshevaftarix@gmail.com

https://doi.org/10.5281/zenodo.14647230

Annotatsiya. *Mazkur maqola Mahmudxo‘ja Behbudiyning millat taqdirini anglash va uning taraqqiyot yo‘lidagi xizmatlariga bag‘ishlangan. Muallif Behbudiyning ma’rifatparvarlik faoliyati, mustaqil fikrlash va millatni uyg‘otishga qaratilgan sa’y-harakatlarini tahlil qiladi.*

Maqolada Behbudiyning “Millatni ma’rifat qutqaradi” degan g‘oyasi asosida olib borgan ishlariga e’tibor qaratiladi. Shuningdek, uning jurnalistika, dramaturgiya va ta’lim sohalaridagi mehnati, milliy o‘zlikni shakllantirishdagi o‘rni yoritib berilgan. Maqola Behbudiyning hayoti va faoliyatiga chuqur nazar tashlab, uning o‘z davrida yorqin yulduz bo‘lib porlaganini ta’kidlaydi. Bu mavzu milliy tarixni anglash va bugungi kunda ham dolzarbligini saqlab qolayotgan ma’naviy qadriyatlar haqida fikr yuritishga undaydi.

Kalitso‘zlar: *milliy uyg’onish davri, marifatparvar, Mahmudxo’ja Behbudiy.*

МАХМУДХОДЖА БЕХБУДИЙ — ЯРКАЯ ЗВЕЗДА В ПОНИМАНИИ НАРОДОМ СВОЕЙ СУДЬБЫ И СИМВОЛ ЭПОХИ НАЦИОНАЛЬНОГО ВОЗРОЖДЕНИЯ

Аннотация. *Данная статья посвящена вкладу Махмудходжа Бехбуди в понимание судьбы нации и ее развития. Автор анализирует просветительскую деятельность Бехбуди, его независимое мышление и усилия по пробуждению нации. В статье рассматривается творчество Бехбуди, основанное на идее о том, что «Просвещение спасет нацию». Также освещается его деятельность в области журналистики, драматургии и образования, а также его роль в формировании национальной идентичности. В статье подробно рассматривается жизнь и творчество Бехбуди, подчеркивается, что он был яркой звездой своего времени. Эта тема способствует пониманию национальной истории и размышлениям о духовных ценностях, которые остаются актуальными и сегодня.*

Ключевые слова: *национальное возрождение, просветитель, Махмудходж Бехбудий.*

MAHMUDKHODJA BEHBUDIY IS A SHINING STAR IN THE NATION'S UNDERSTANDING OF ITS DESTINY AND A SYMBOL OF THE ERA OF NATIONAL REVIVAL.

Abstract. *This article is dedicated to the contribution of Mahmudkhoj Behbudi to the understanding of the fate of the nation and its development. The author analyzes Behbudi's*

educational activities, independent thinking, and efforts to awaken the nation. The article focuses on Behbudi's work based on the idea that "Enlightenment saves the nation." It also highlights his work in the fields of journalism, dramaturgy, and education, and his role in the formation of national identity. The article takes a deep look at Behbudi's life and work, emphasizing that he shone like a bright star in his time. This topic encourages us to understand national history and reflect on spiritual values that remain relevant today.

Key words: *national revival, enlightener, Mahmudkhoj Behbudiy.*

Mahmudxo'ja Behbudiy uyg'onish davri o'zbek adabiyotida birinchi o'rinni olishga loyiq zotdir.

Xoja Muin ibn Shukrullo

Mahmudxoʻja Behbudiy (1875–1919) – oʻzbek milliy uygʻonish davrining yirik namoyandasi, ma'rifatparvar, jurnalist, dramaturg, yozuvchi va noshir. U xalq ma'rifati va madaniyatini rivojlantirish yoʻlida ulkan hissa qoʻshgan shaxs sifatida tanilgan. Behbudiy oʻzining nodir asarlari, ma'rifiy islohotlari va ijtimoiy faoliyati bilan oʻzbek adabiyoti va madaniyatida oʻchmas iz qoldirgan. Mahmudxoʻja Behbudiy 1875-yilda Samarqandda ziyoli oilada tugʻilgan. Yoshligidan ilmga qiziqib, oʻsha davrdagi madrasa ta'limini olgan. Ammo an'anaviy ta'lim tizimining kamchiliklarini tushunib, zamonaviy ta'limni joriy etish gʻoyasini ilgari surgan. Shu maqsadda Behbudiy yangi usul maktablarini tashkil qilishga kirishgan va xalqni savodsizlikdan qutqarish uchun astoydil harakat qilgan.[1]

Behbudiy nafaqat ma'rifatchi, balki birinchi oʻzbek dramaturgi sifatida ham tanilgan.

Uning 1911-yilda yozilgan "Padarkush" asari oʻzbek teatrining rivojida muhim rol oʻynagan. Ushbu drama ijtimoiy muammolarni yoritib, xalqni adolat, ma'rifat va milliy uygʻonishga chaqirgan [2].Mahmudxoʻja Behbudiy oʻz davrining yirik jurnalistlaridan biri edi. U 1913-yilda "Samarqand" gazetasini nashr etishni boshlagan. Bu gazeta xalqni ma'rifatlantirish, siyosiy va ijtimoiy masalalar boʻyicha xabardor qilishda muhim rol oʻynagan. Behbudiy gazetalarda yozgan maqolalari orqali xalqni mustamlakachilikka qarshi kurashga va milliy birlikka chaqirgan.[3]

Behbudiy xalq ma'rifatiga katta ahamiyat bergan. U yangi usul maktablarini tashkil etib, dunyoviy fanlarni oʻrgatishga katta e'tibor qaratgan. Bu maktablarda matematika, geografiya, tarix, tabiiy fanlar kabi zamonaviy fanlar oʻqitilgan. Behbudiyning bu sa'y-harakatlari natijasida oʻzbek xalqining ma'rifat darajasi oshib, milliy uygʻonish jarayoni jadallashgan.

---

[1] Usmonov Q., Oʻzbek ma'rifatchilari, Toshkent: Fan, 2004
[2] Saidov M., Jadid adabiyoti va ma'rifati tarixi, Toshkent: Sharq, 2005
[3] Vohidov R., Oʻzbek matbuotining shakllanishi, Toshkent: Oʻqituvchi, 1998

Bugungi kunda Behbudiy o‘zbek ma’rifati va adabiyoti tarixidagi buyuk shaxs sifatida hurmat bilan yodga olinadi. O‘zbekistonning ko‘plab maktablari, ko‘chalari va madaniy ob’ektlari uning nomi bilan atalgan. Uning merosi bugungi kunda ham yosh avlod uchun ibrat va ilhom manbai bo‘lib xizmat qilmoqda .Behbudiya kutubxonasi — o‘zbek ma’rifatparvar va jadid adibi Mahmudxo‘ja Behbudiy nomi bilan bog‘liq muhim ma’naviy va ilmiy maskanlardan biridir. Bu kutubxona xalq ma’rifatini yuksaltirish, kitobxonlik madaniyatini targ‘ib qilish va yosh avlodni bilimli qilish maqsadida tashkil etilgan.[4]

Behbudiya kutubxonasi o‘z nomini o‘zbek xalqining buyuk jadid arbobi, ma’rifatparvar va dramaturgi Mahmudxo‘ja Behbudiyning boy ilmiy-ma’naviy merosidan oladi. Behbudiy XIX asr oxiri va XX asr boshlarida o‘zbek millatini zamonaviy bilimlar bilan qurollantirishni o‘z oldiga maqsad qilgan va kutubxonalar tashkil qilish, darsliklar yozish orqali xalqni savodxon qilishga katta hissa qo‘shgan.

Behbudiya kutubxonasining asosiy maqsadi:Yosh avlodga zamonaviy bilimlar berish, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish, mahalliy va xalqaro ilmiy-ommabop adabiyotlarni taqdim etish, O‘zbekiston madaniy merosini saqlash va targ‘ib qilishga xizmat qiladi. O‘zbek adabiyoti, tarix, tilshunoslik va san’atga oid asarlar,

Dunyoviy fanlar bo‘yicha ilmiy-ommabop kitoblar, elektron kutubxona xizmatlari va raqamli resurslar mavjud.

Mahmudxo‘ja Behbudiyning kutubxonachilik sohasidagi o‘rni

Mahmudxo‘ja Behbudiy kutubxona ishini rivojlantirish orqali millatni madaniy-ma’naviy yuksaltirishning muhim vositasi deb bilgan. U o‘z asarlarida kitob va bilimga bo‘lgan hurmatni targ‘ib qilgan. Behbudiya kutubxonasi uning ma’naviy g‘oyalari davomchisi sifatida faoliyat yuritmoqda.

Behbudiya kutubxonasi nafaqat kitob o‘qish joyi, balki yoshlar va ziyolilar uchun ilhom manbai, ma’rifat chashmasidir. Bu kutubxona o‘zining boy fondi va zamonaviy imkoniyatlari bilan xalqimizning ma’naviy-ma’rifiy hayotida alohida o‘rin tutadi. Behbudiyning merosini saqlash va avlodlarga yetkazish yo‘lida bu maskan katta xizmat ko‘rsatmoqda.

REFERENCES

1. Mahmudxo‘ja Behbudiy. "Turkiston jadidlari ma’rifat yo‘lida." Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2002.
2. Rasulov, Sh. "Mahmudxo‘ja Behbudiy hayoti va ijodi." Toshkent: Fan, 1998.
3. Qosimov, B. "Jadidlar harakati tarixi." Toshkent: Sharq nashriyoti, 2005.

[4] Islomov Z., Behbudiyning hayoti va faoliyati, Toshkent: Ma’naviyat, 1995.

4. O‘zbekiston Milliy kutubxonasi. "Mahmudxo‘ja Behbudiy va kutubxonachilik." Elektron resurslar (www.natlib.uz), 2023.
5. Naimov, A. "O‘zbek ma’rifatchiligi va uning asoschilari." Toshkent: Akademnashr, 2010.
6. Behbudiyning ilmiy va publitsistik maqolalari to‘plami. Toshkent: Ma’naviyat nashriyoti, 1996.
7. Haqqulov, M. Y. O. G. L. (2022). Markaziy Osiyoda ilk diplomatik munosabatlar tarixi. Science and Education, 3(10), 385-389.
8. Yunusovich, H. M. (2024). Experiences Related to the Fine Fiber Cotton of Uzbekistan during the Years of Soviet Authority. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(9), 129-132.
9. Yunusovich, H. M. (2024). The Formation, Development and Role of the High Seljuk Empire Founded by the Turkic Peoples in the Islamic World. Miasto Przyszłości, 53, 956-959.
10. Haqqulov, M. (2024). O ‘RTA OSIYO XALQLARINING OZODLIK ORZUSI BO ‘LGAN “TURKISTON MUXTORIYATI”. Modern Science and Research, 3(12), 609-613.
11. Ярашова, М. . (2024). ЖАҲОН ЭТНОЛОГИЯСИ ФАНИ ВА УНИ ЎҚИТИШНИНГ ЗАМОНАВИЙ МЕТОДОЛОГИЯСИ. *Modern Science and Research*, *3*(10), 362–368. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/44901
12. Ярашова, М. (2024). БУХОРО ВОҲАСИДА МАТО ВА МАТО ТАЙЁРЛАШ УСУЛЛАРИ. *Modern Science and Research*, *3*(11), 782–787. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48057
13. Yarashova Mohlaroyim Shuhratovna. (2024). Muyiddin Ibn Arabiyning Tasavvuf Ta’limotida Tahsil Olgan Ayol Ustozlari Va Ta’lim Bergan Ayol Shogirdlari. *Miasto Przyszłości*, *52*, 622–625. Retrieved from https://miastoprzyszlosci.com.pl/index.php/mp/article/view/4679
14. Yarashova, M. (2024). ILK O’RTA ASR MANBALARIDA KIYIM-KECHAKLAR VA ULAR BILAN BOG’LIQ ATAMALAR TAVSIFI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 621–632. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/58456
15. Рахмонова, С. (2024). HARMONY OF EDUCATION AND TRAINING. Журнал универсальных научных исследований, 2(5), 366-375.
16. Ramatov, J., Hasanov, M., & Rahmonova, S. (2024). TA’LIM TIZIMI MODERNIZATSIYALASHUVINING IJTIMOIY-FALSAFIY ASOSLARI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 4(8), 160-172.

17. Rahmonova, S. S. Q. (2024). O‘ZBEKISTONDA AMALGA OSHIRILGAN MA’NAVIY-MADANIY ISLOHOTLAR DINAMIKASI VA ASOSIY YO‘NALISHLARI. *International scientific journal of Biruni*, *3*(2), 95-104.
18. Rahmonova Sanoat Shuhrat qizi. (2024). SPIRITUAL AND EDUCATIONAL REFORMS ARE THE FOUNDATION OF A NEW UZBEKISTAN. https://doi.org/10.5281/zenodo.14503228
19. Sadullayev , U. . (2024). MAHALLA: UNDERSTANDING THE CONCEPT. Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice, 2(4), 376–385.
20. Sadullaev , U. . (2024). USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN EDUCATION. Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice, 2(5), 344–352.
21. Sadullaev, U. (2024). EDUCATION AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: A NEW ERA OF OPPORTUNITY. Medicine, Pedagogy and Technology: Theory and Practice, 2(6), 238–241.
22. Shokir o’g’li, S. U. (2024). Media literacy is a requirement of the modern world. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(3), 276-280.
23. Shokir o’g’li, S. U. (2024). Media literacy is a requirement of the modern world. EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION, 4(3), 276-280.
24. Yuldosheva, F.. (2024). MIRZO ULUG’BEK KUTUBXONASI VA BUGUNGI TAQDIRI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 741–749. Retrieved fromhttps://inlibrary.uz/index.php/-research/article/view/58564
25. Yuldosheva , F. . (2024). BOLA TUG’ILISHI BILAN BOG’LIQ MAROSIMLAR O’ZBEK XALQI HAYOTINING AJRALMAS QISMI SIFATIDA. *Modern Science and Research*, *3*(11), 788–791. Retrieved from https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/48058
26. Yuldosheva , F. Y. qizi. (2023). LEV NIKOLAYEVICH GUMILYOVNING “QADIMGI TURKLAR” ASARIDA KO‘KTURKLAR YODGORLIKLARI XUSUSIDA. *GOLDEN BRAIN*, *1*(16), 338–342. Retrieved from https://researchedu.org/index.php//article/view/3908
27. Toshpo‘latova, S., Gadayeva, M., & Sadullayev, U. (2024). SHARQ ALLOMALARINING DIDAKTIK QARASHLARI. *Modern Science and Research*, *3*(12), 985-993.

28. Toshpo'latova Shaxnoza Shuhratovna. (2024). ILK UYG'ONISH DAVRI NAMOYONDALARNING DIDAKTIK QARASHLARI ASOSIDA O'QUVCHILARNI TARIX FANIGA QIZIQTIRIS METODIKASI. https://doi.org/10.5281/zenodo.14520996
29. Toshpo'latova, S. (2024). TARIX FANINI O'QITISHDA SAMARALI METODLAR. *Modern Science and Research*, *3*(11), 774-782.
30. Тошполатова, Ш. (2024). THE PRESENT IRANIANS. *Журнал универсальных научных исследований*, *2*(5), 453-462.
31. Toshpo'latova, S. (2024). BUXORODAGI SAROYLAR. *Modern Science and Research*, *3*(5), 522-529.
32. Toshpo'latova, S. (2024). O'RTA ASRLARDA OILA PEDAGOGIKASIGA OID FIKRLAR. *Modern Science and Research*, *3*(12), 353-361.
33. Toshpo'latova, S., & Xudoyqulov, S. (2024). History And Ethnology Of Olot District. *Modern Science And Research*, *3*(5), 148-151.
34. Toshpo'latova, S., & Jo'rayeva, M. (2024). HISTORY AND ARCHITECTURAL MONUMENTS OF JONDOR DISTRICT. *Modern Science and Research*, *3*(2), 447-450.
35. Qizi, R. S. S., Shukhratovna, T. S., & Karamatovna, M. A. (2024). Implementation of Education and Protection of Children's Rights in the age of Technology. *SPAST Reports*, *1*(7).
36. Shuhratovna, T. S. (2024). Linguistic Anthropology. *European Journal Of Innovation In Nonformal Education*, *4*(3), 432-437.
37. Toshpo'latova, S. S., & Naimov, I. N. (2023). MS ANDREYEV–O'RTA OSIYO XALQLARI ETNOGRAFIYASINING YIRIK OLIMI. *Innovations in Technology and Science Education*, *2*(8), 1214-1222.
38. Toshpo'latova, S., & Tursuntoshova, S. (2024). Khoja Abdulkholiq Gijduvani. *Modern Science and Research*, *3*(2), 87-93.
39. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics Of Ethnologies Of Bukhara. *Modern Science and Research*, *3*(2), 1004-1011.
40. Toshpo'latova, S. (2024). Ethnolinguistics. *Modern Science and Research*, *3*(2), 500-507.
41. Toshpo'latova, S. (2024). Religious Anthropology. *Modern Science and Research*, *3*(1), 504-510.
42. Shakhnoza Shuhratovna, T. (2023). MS Andreyev'S Way Of Life. *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education (2993-2769)*, *1*(10), 655-659.
43. Shuhratovna, T. S. (2023). Ethnological Analysis Of National Costumes And Rituals Of Tajiks In The Works Of MS Andreyev. *International Journal Of History And Political Sciences*, *3*(12), 42-47.

44. Toshpo'latova, S. (2023). MS Andreyev-Scientific Career. *Modern Science and Research*, *2*(12), 801-807.

45. Shuhratovna, T. S. (2023). Etymology Of Tajik Marriage Ceremony. *International Journal Of History And Political Sciences*, *3*(11), 17-23.

46. Toshpo'latova, S., & Ashurova, G. (2023). THE HISTORY AND DESCRIPTION OF THE WORK OF MS ANDREYEV-" ARK BUKHARI". *Modern Science and Research*, *2*(9), 404-409.

47. Toshpo'latova, S. (2023). ETHNOLOGICAL ANALYSIS OF CALENDRICAL CALCULATION AND LENGTH MEASUREMENTS OF KHUF VALLEY TAJIKS IN THE RESEARCHES OF MS ANDREYEV. *Modern Science and Research*, *2*(10), 291-299.

48. Toshpo'latova, S. (2023). A STUDY OF THE WEDDING CEREMONY OF THE TAJIKS OF AFGHANISTAN. *Modern Science and Research*, *2*(9), 84-89.

49. Naimov, I., & Toshpoʻlatova, S. (2023). Marriage Ceremony Of Tajiks In The Work Of Mikhail Stepanovich Andreyev "Tadjiki Dolini Khuf". *International Journal of Intellectual Cultural Heritage*, *3*(1), 12-16.

50. Toshpoʻlatova, S. S. (2023). Tojiklar Milliy Kiyim-Kechaklari Va "Beshmorak" Marosimining Etnologik Tahlili. *Scholar*, *1*(28), 395-401.

51. Muxamedovna, G. M. (2024). Millatimiz Faxri-Buxoro Ma'rifatparvari. *Miasto Przyszłości*, *52*, 557-562.

52. Muxamedovna, G. M. (2024). PARANJI TARIXI, YOXUD O'RTA ASR AYOLLARINING KIYIMI HAQIDA.

53. Muxamedovna, G. M. (2024). TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA AXBOROT KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI. *TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIY JURNALI*, *4*(5), 97-102.

54. Mukhamedovna, G. M. (2024). The Sad Fate Of The Women Of Turkistan: About The "Hujum" Movement And Its Impacts On Agriculture. *SPAST Reports*, *1*(7).

55. Muxamedovna, G. M. (2023). MAKTABLARDA TARIX FANINI O'QITISH AHAMIYATI. *Научный Фокус*, *1*(5), 178-180.

56. Muxamedovna, G. M. (2023). TARIX FANINI O'QITISHDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI. *Научный Фокус*, *1*(5), 175-177.

57. Gadayeva, M., & Ismoilova, Z. (2024). The Importance Of Studying The Science Of Youth Psychology In Improving People'S Lives. *Modern Science and Research*, *3*(2), 676-683.

58. Gadayeva, M., & Hamroqulova, N. (2024). The Basis Of The Use Of Development-Pedagogical Skills In Pedagogical Activity. *Modern Science and Research*, *3*(2), 684-689.
59. Gadayeva, M. (2024). ABOUT THE HISTORY OF THE VEIL OR MEDIEVAL WOMEN'S DRESS. *Modern Science and Research*, *3*(2), 1097-1103.
60. Gadayeva, M. (2023). THE UNIQUE SIGNIFICANCE OF MASTERING SOCIAL SCIENCES DURING THE DEVELOPMENT OF THE NEW UZBEKISTAN. *Modern Science and Research*, *2*(10), 459-464.
61. Universiteti, G. M. M. O. X. (2023). Uchinchi Renesans Davrida Ajdodlarimiz Merosini Organish Orqali Integratsion Ta'Limni Yanada Takomillashtirish Tamoyillari: Часть 1 Том 1 Июль 2023 Год. *Лучшие интеллектуальные исследования*, *1*(1), 11-16.